

Eikenprocessierupsen hoe pakken we ze aan?

De eikenprocessierups heeft de gemoederen flink beziggehouden de afgelopen maanden. Er ging geen dag voorbij of er verschenen berichten in de media over afgelaste evenementen, verontruste burgers of wondermiddeltjes tegen de jeuk. Door het ontbreken van een landelijk protocol hebben gemeenten en provincies allemaal zo hun eigen plan van aanpak ontwikkeld. In dit artikel laten we een aantal van hen aan het woord.

Hoe bestrijden we de eikenprocessierups in Neder-Betuwe?

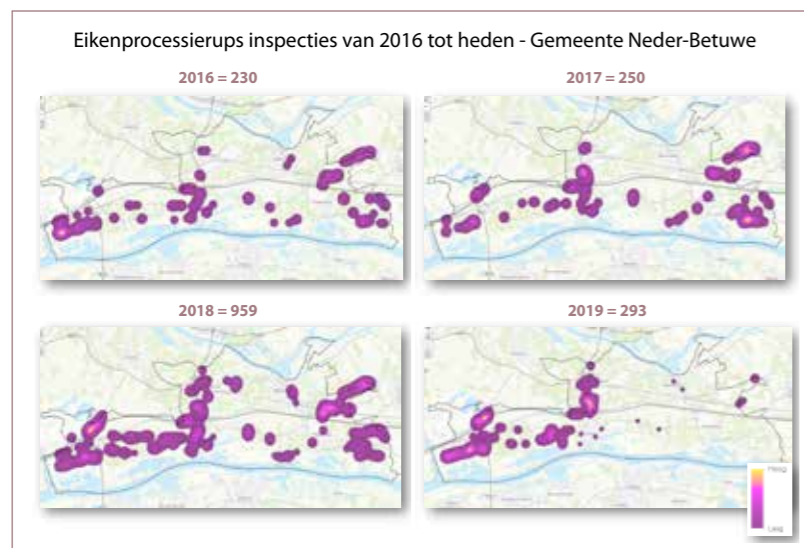
Tekst: Ronald van der Velden, gemeente Neder-Betuwe

De gemeente Neder-Betuwe bestrijdt de eikenprocessierups in de openbare ruimte op locaties waar risico is op overlast. Dit jaar, 2019, hebben we rupsen bestreden via biologische processen.

Locatieoverzicht

Sinds 2016 legt Neder-Betuwe in een viewer (locatieoverzicht) vast in welke gemeentelijke bomen de rups voorkomt. Deze viewer wordt gevuld met meldingen die inwoners doorgeven. Ook worden sindsdien schouwrondes gehouden om te zien waar de rups voorkomt.

Sinds 2016 worden meldingen van eikenprocessierupsen verzameld. Met een heatmap wordt de ontwikkeling gedurende de tijd in beeld gebracht.

Zorgplicht en Laanboomcentrum van Europa

In de periode 2016-2018 heeft Neder-Betuwe alleen een reactieve bestrijding uitgevoerd. Dit is gedaan door onze uitvoerende organisatie Avri en betrof het wegzuigen van de nesten. In 2018 werd in de viewer zichtbaar dat de overlast sinds 2016 steeds groter werd. Neder-Betuwe heeft de bestrijding in eerste instantie gedaan vanuit de zorgplicht (zorg voor de volksgezondheid) en daarnaast om overlast in de eiken te voorkomen bij met name boomkwekers. Neder-Betuwe is het Laanboomcentrum van Europa. Boomtelers mochten sinds 2018 geen eiken exporteren naar het Verenigd Koninkrijk als er in de omgeving van de kwekerij eikenprocessierupsen aangetroffen werden. Sinds juli 2019 is de export van alle eiken met een stamomvang van meer dan 8 cm richting het Verenigd Koninkrijk zelfs volledig verboden.

Drie methoden

In 2019 heeft Neder-Betuwe een proef gedaan met drie bestrijdingsmethoden. Grofweg een derde van onze eiken is preventief behandeld met een biologisch bacteriepreparaat (Xentari) dat in één spuitbeurt is aangebracht. Een derde van de eiken is preventief behandeld met nematoden (aaltjes) die in twee spuitbeurten zijn aangebracht. En bij een derde is de rups-net als in voorgaande jaren reactief bestreden aan de hand van meldingen en een schouwronde. Preventieve bestrijding moet uiteraard plaatsvinden voordat de rupsen brandharen hebben (in het voorjaar dus), anders moeten de nesten weggezogen worden.

Succes biologische bestrijding

In de eiken waar het bacteriepreparaat is toegepast zijn geen rupsen meer aangetroffen deze zomer. Daar waar de nematoden zijn toegepast zijn vrijwel geen rupsen aangetroffen. Op de onbehandelde

eiken zijn daarentegen twee keer zo veel rupsen aangetroffen als vorig jaar. Dit lijkt een stijging van 100%.

Toekomst

Volgend jaar wil Neder-Betuwe alle eiken in de openbare ruimte preventief behandelen met nematoden of met het bacteriepreparaat. Keuze van de bestrijdingsmethoden zal enigszins willekeurig zijn. Dit doen we met twee middelen om zoveel mogelijk ongewenste neveneffecten op het nachtvlinderbestand te voorkomen. Ook zullen we reactieve bestrijdingen doen in 2020 aan de hand van meldingen.

Rekening houden met bedreigde vlindersoorten

Omdat wij de grootste boombeheerder zijn in onze gemeente gaan we ook goed waarnemen of bestrijding ieder jaar echt noodzakelijk is. In het deel waar in een jaar vrijwel geen eikenprocessierupsen zijn aangetroffen gaan we in het daarop volgende jaar voorzichtig te werk, uit bezorgdheid over de overige nachtvlinders. We houden zoveel mogelijk rekening met bedreigde vlindersoorten en bestrijden alleen als het echt moet. Tot slot kijken we goed of we kunnen leren van andere gemeenten. We volgen de landelijke ontwikkelingen ter voorbereiding op toekomstige bestrijding.

Bestrijden of beheren in gemeente Sittard-Geleen

Tekst: Jules Sondejker, gemeente Sittard-Geleen

In Limburg was er verbazing over de ophef in de rest van Nederland rond de eikenprocessierups. Al meer dan twaalf jaar wordt de eikenprocessierups in deze provincie beheerd op een eenvoudige, effectieve en efficiënte manier met een bacteriepreparaat. Hierdoor zijn er geen rupsen met brandharen en is er dus geen overlast.

De jonge rupsen wachten op voedsel... als er voldoende voedsel is kan men onder de juiste omstandigheden en op het juiste moment gaan bespuiten.

Samenwerking

Bestrijden doen we al lang niet meer. De eikenprocessierups is aanwezig in Limburg en zal dat ook blijven. Dus wordt de eikenprocessierups beheerd. Elk jaar volgens een vast programma en bijna het hele jaar monitoren. De kracht van samenwerking en grensoverschrijdend denken en doen is ook een gangbaar proces geworden. De gemeente Sittard-Geleen coördineert het beheer. De marktpartijen zijn volwaardige partners waarmee elk jaar wordt geëvalueerd om verbeteringen te benoemen en het jaar erop toe te passen. Samen met gemeente Maastricht, Heerlen en Eijsden-Margraten wordt de eikenprocessierups op dezelfde manier beheerd.

Tijdige monitoring

De monitoring voor 2020 begint in december 2019. Dan worden ei-pakketten verzameld en wordt het exacte moment van uitkomen van de rupsen bepaald. Door vervolgens de bladbezetting, de temperatuur, het aantal vervellingen, de windbelasting en regenval in de gaten te houden, weten we wanneer het juiste startmoment is om te bespuiten. Sittard-Geleen deelt die informatie met de andere Limburgse gemeenten.

Belang van correct spuiten

Tijdens het bespuiten is goed toezicht noodzakelijk. Niet te snel rijden, voldoende bacteriepreparaat gebruiken en ook voldoende water. Bespuiten onder de juiste weersomstandigheden is cruciaal. Als de bespuiting niet goed wordt uitgevoerd komen er toch rupsen en dus overlast. Uiteindelijk is dan afzuigen van de rupsen en nesten noodzakelijk en dat brengt hoge kosten met zich mee.

Wel of niet spuiten

Natuurlijk zijn er ook nog andere overwegingen te maken, zoals de hotspots. Dat zijn plekken waar wij absoluut geen overlast willen van de eikenprocessierups. In stedelijk gebied is vrijwel altijd overlast en moet worden gespoten. In het buitengebied mogen er best plekken zijn waar de rups niet wordt bespoten. Ook dat is een beheerkeuze. Plekken waar beschermde dieren en planten voorkomen, worden extra in de gaten gehouden om te voorkomen dat ze bezwijken onder het beheer. Goede communicatie is van belang om duidelijk te maken wanneer en waar wel en waar niet gespoten wordt.

Overgaan op beheren

In het noorden van het land zal men ook deze overwegingen moeten maken om uiteindelijk te gaan beheren in plaats van

Bestrijding op het juiste moment en onder de juiste omstandigheden zijn voorwaarden voor een goed spuitresultaat.

bestrijden. Niet bespuiten betekent een jaar later weer overlast. De populatie eikenprocessierupsen is daar nog niet stabiel en neemt nog toe. De gemeenten of overheden die de periode augustus, september en oktober niet gebruiken om alle nesten te verwijderen, zullen volgend jaar niet kunnen bespuiten. Door het bespuiten worden de aanwezige vervellingen en nesten uit elkaar geblazen. Dat veroorzaakt een enorm risico op verspreiding van brandharen naar de omgeving.

De overweging om in 2020 te bespuiten betekent dat er nu actie moet worden ondernomen en dat er keuzes moeten worden gemaakt. Niets doen is -naast juridische verplichtingen- onacceptabel. Dan wordt 2020 weer een jaar van overlast en, vooral, van jeuk.

Mezenkastjes in de gemeente Zaltbommel

Tekst: Moniek Biezeman, gemeente Zaltbommel

Via onze buurgemeente Maasdriel raakten wij bekend met de organisatie Mees en Rups die nestkasten voor mezen plaatst om overlast door eikenprocessierupsen te voorkomen. Wij hebben besloten om ook op enkele locaties mezenkastjes op te hangen. Als eerste op de Stadswallen. De stadswallen in de gemeente Zaltbommel worden op dit moment gerenoveerd naar het oorspronkelijke idee van een klassiek negentiende-eeuws landschapspark.

Ecologisch beheer

Er is veel aandacht voor historie en beleving, maar ook voor natuur en ecologie. Daarom is het voor ons geen optie om op de stadswallen een preventieve bespuiting

Het stimuleren van de aanwezigheid van natuurlijke vijanden van de rupsen, zoals in dit geval koolmezen, kan helpen om de overlast van eikenprocessierupsen te voorkomen.

tegen eikenprocessierupsen uit te voeren. Behalve de eitjes van de processierups zouden ook andere insecten in de bomen het loodje leggen. Deze insecten kunnen juist een rol spelen bij de natuurlijke bestrijding van de eitjes en rupsen van de eikenprocessievlinder. We hebben ook nog op twee andere locaties in onze gemeente nestkastjes opgehangen. Uiteraard zijn er op deze locaties ook geen preventieve bespuitingen uitgevoerd.

Natuurlijke vijanden

Helaas is er in grote delen van Nederland een explosieve uitbraak geweest, en zo ook bij ons. Feiten en cijfers zullen dus weinig zeggen over het effect van de kastjes. Ondanks dat geloven wij in het bevorderen van natuurlijke bestrijders van de rups, de mezenkastjes zullen daarbij helpen. We moeten streven naar een evenwicht waarin de rupsen bestreden worden door hun natuurlijke vijanden. De eitjes van de eikenprocessievlinder worden in het voorjaar gegeten door onder andere larven van sluipwespen. Koolmezen voeren in het broedseizoen de rupsen graag aan hun jongen. De aanwezigheid van deze diersoorten moeten we daarom stimuleren.

Nieuw evenwicht

Naast het ophangen van mezenkastjes, wat het mezenbestand een zetje in de goede richting geeft, is er in de gemeente Zaltbommel ook aandacht voor meer natuurlijke bermen. Een rijke variatie aan planten en diersoorten maakt dat de rupsenpopulatie in bedwang wordt gehouden. Op deze manier kan er uiteindelijk een nieuw evenwicht gaan ontstaan in de rupsenpopulatie en hun natuurlijke vijanden. ●

Summary

Last summer the caterpillars of the oak processionary moth caused a lot of nuisance in large parts of the Netherlands. As there is no nationwide protocol the local governments implement their own practises. In this article some of these methods are discussed.